

SULEVI RIUKULEHTO

Susivasara

Tämän lehden kannessa on vaarallinen kuva. Susi jakaa mielipiteitä. Toivottavasti suden kuva ei kuitenkaan ole MUA-lehden toimitukselle yhtä kohtalokas kuin Muhammedin kuva joillekin muille. Mielipiteitä jakavien kysymysten käsittely on vaikeaa. Vaikka tieteen foorumeilla kaikkia aiheita pitäisi pystyä käsittelemään moniarvoisesti, tasapuolisesti ja kriittisesti, tiedemaailma ei ole aina onnistunut täyttämään ihanteitaan edes välttävästi.

Myöhäiskeskiajan kirjaklassikko *Noitavasara – Malleus maleficarum* vuodelta 1487 ilmestyi suomen kielellä viime vuoden lopussa. Tämä ilmeisesti Heinrich Kramerin kokoama kirja mainitaan aatehistorian esityksissä noitavainojen tärkeimmäksi auktoriteetiksi. Pikkutarkan tutkielman tarkoituksena oli varoittaa kristikuntaa salaliitosta, johon tuhannet ihmiset olivat yhtyneet paholaisen johdolla. He tuhoavat sadon, aiheuttavat kärsimyksiä, keskenmenoja, luonnononnettomuuksia ja sairauksia. He lentävät öisin viettämään noitaspattia iljettäviin menoihinsa. Kaikki tämä tuodaan *Noitavasara* esille oman aikansa tieteen perinteitä kunnioittaen, oikeudenkäynneistä ja kirjallisuudesta kerätyn aineiston sekä skolastisen päättelyn periaatteita noudattaen. Oppinutta vaikutelmaa tukee raskas loppuviitejärjestelmä, joka on kokonaisuudessaan mukana myös suomennoksessa.

Noitavasaran teologinen arvo on lähes olematon, mutta sillä on suunnaton oppihistoriallinen ja humanistinen merkitys. Omana aikanaan kirjan näyttöä pidettiin niin painavana, että se pidensi noitavainojen aikaa keskieurooppalaisen oikeudenkäytön osana kolmellasadalla vuodella. Noitateoriat eivät olleet toisinajattelu. Ne saivat kannatusta aikansa johtavilta valtiomiehiltä ja tutkijoilta. Noitien salaliittoa pidettiin todellisena ja vakavana yhteiskunnallisenä ongelmana – niin vakavana, että se edellytti ylialueellista yhteistyötä. Kidutus osoittautui tarpeelliseksi ja tehokkaaksi keinoksi salaliittoja selvittäessä.

Keskiaika on yllättävän lähellä. Vielä 2010-luvulla on ihmisiä – myös tutkijoita ja poliitikkoja – jotka näkevät ympärillään niin vaarallisia ilmiöitä, että kaikki keinot niiden tukahduttamiseksi pitää ottaa käyttöön. Suojelua tarvitsee oma uskonnollinen tai poliittinen dogmi, ihminen itse tai koko ihmiskunta, jonka vahingoittamiseksi salaliitto on suunnattu. Siksi sanavarastoomme kuuluvat tätä nykyä sellaiset nimet kuin *Charlie Hebdo*, Isis ja Guantanamo. Salaliittojen torjumiseksi ollaan valmiita tinkimään samanaikaisesti sekä julkisuusperiaatteesta että yksityisyyden suojasta. Terrorismia koskevien rikosten paljastamiseksi on länsimaissakin esitetty vaatimuksia kidutuksen käyttöönottamisesta. Motiivina ei ole sadismi. Kiihko syntyi keskiajalla ja syntyy yhä hyväntahtoisesta likinäköisyydestä. Kaikki oma on niin jaloa, pyhää ja arvokasta, että sitä ei voi eikä saa kyseenalaistaa.

Muhammedin kuvakiista ei jää paljon jälkeen noitavainojen kiihkosta. Molemmat tukeutuvat järjestelmälliseen propagandaan ja suunnitelmallisiin surmatöihin. Suomalainen susikiista on ollut maltillisempaa. Kukaan ei puhu pyhästä sodasta, vaikka aseisiin ja oman käden oikeuteen onkin turvauduttu. Salakaadoista on langetettu vankeustuomioita, mutta kaikki eivät pidä salakaatajia rikollisina. Aiheen kuumuus näkyy ja kuuluu myös susien yhteiskunnallisessa tutkimuksessa. Tutkijat ovat huomanneet, että maaseudun asukkaat ovat haluttomia paljastamaan susikantojaan haastatteluissa. Syvempien tuntemusten esiin kaivamiseksi on jouduttu kehittämään uusia, epäsuorempia aineistonkeruumenetelmiä.

Aiheen kuumuudesta kertoo myös se, että tutkijoita syytetään tarkoitushakuisuudesta. Toistaiseksi tilanne on tieteen riippumattomuuden kannalta kuitenkin sikäli hyvä, että syytöksiä sataa molemmista suunnista. Yleisönosastokirjoittajat epäilevät, että tutkijat aliarvioivat petokantoja tahallaan ja antavat tukensa petojen salaisille istutuksille. Tässä lehdessä esitetään lektio-puheenvuoro väitöstilaisuudesta, jossa väittelijää syytettiin metsästäjien kätyriksi.

Susiuhan, terroriuhan ja noitauhan puhunnoissa on yhteisiä piirteitä. Salaliittoja nähdään puolin ja toisin. Joku vasaroi susia, joku susien vastustajia. Tavallaan se on merkki keskustelun moniarvoisuudesta. Tieteen foorumeilla singotaan usein sanoja, jotka sattuvat ihan oikeasti. Se kuuluu sananvapauteen. Keskustelun vaimentaminen ja liiskaksi vasarointi eivät kuulu. Kaikki häviävät, jos osa keskustelunaiheista kielletään. Noitavasara ei saa palata missään muodossa, ei pilapiirtäjävasarana eikä susivasarana.